2023-30-RE

Causa 2023-30-RE
(Moral Martos c/ Principat d'Andorra)

Número de registre 201-2023. Recurs d'empara

Sentència del 14 de juliol del 2023

BOPA núm. 93, del 26 de juliol del 2023

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 9 de maig del 2023, per la representació processal del Sr. Sebastià Moral Martos, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra la sentència del 18 d'abril del 2023, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració dels drets a la jurisdicció i a un judici de durada raonable, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats i que anul·li les parts sol·licitades de la sentència impugnada;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 18 de maig del 2023 que va admetre a tràmit, aquesta causa sense efectes suspensius;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 7 de juny del 2023, pel Ministeri Fiscal;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per la part recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Manel Abril Campoy;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. En el marc d'una separació matrimonial, l'11 d'octubre del 2017, la Batllia, entre altres pronunciament, va acordar la guàrdia i custòdia dels fills, els quals en aquell moment tenien 17 i 12 anys, a la mare amb un règim de visites a favor del pare.

1.2. El recurrent que havia sol·licitat obtenir la custòdia compartida va presentar un recurs d'apel·lació, i, el 27 de març del 2018, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va atorgar l'ampliació del règim de visites de la seva filla de 12 anys. No obstant això, atesa la presentació per part de la mare d'un escrit, acompanyat d'un certificat psicològic, en què demanava la suspensió urgent d'aquestes visites, prèvia audiència de les parts, aquestes van acordar una suspensió temporal del règim de visites, limitada a un restabliment progressiu, amb supervisió d'assistència psicològica.

1.3. Efectuat el seguiment de manera positiva, el recurrent va sol·licitar en diverses ocasions la finalització de la suspensió i la represa de les visites paternofilials (escrits del 22 de maig i del 25 de juny del 2019).

1.4. L'1 de setembre del 2022, la Secció Civil 1 de la Batllia va dictar un aute mitjançant el qual declarava, entre d'altres, la separació dels consorts i la dissolució del règim econòmic matrimonial; atribuïa la guarda i custòdia de la menor exclusivament a la seva mare, sense que fos procedent fixar un règim de visites i declarar que la pàtria potestat de la menor havia de ser compartida entre els seus pares.

1.5. La representació processal del Sr. Sebastià Moral Martos va formular un recurs d'apel·lació, i, el 18 d'abril del 2023, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar una sentència que el desestimava íntegrament i que confirmava la resolució de la primera instància.

1.6. El 9 de maig del 2023, la representació processal del Sr. Sebastià Moral Martos va interposar un recurs d'empara contra la sentència del 18 d'abril del 2023, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació del recurrent

- El recurrent exposa que els fets que originen aquesta causa s'inicien amb la presentació, el 15 de setembre del 2017, d'una demanda de mesures provisionals, en què la mare sol·licita la guarda i custòdia dels fills.

- Al·lega que com a pare es va oposar a la guarda i custòdia exclusiva de la mare i va demanar la guarda i custòdia compartida; que l'11 d'octubre del 2017 es va acordar la guarda a favor de la mare i un règim de visites amb la seva filla menor d'edat.

- Arran de l'aute del 27 de març del 2018, dictat per la Sala Civil en apel·lació, el règim de visites en relació amb la seva filla menor es va ampliar.

- No obstant això, la mare va demanar la suspensió urgent del règim de visites i es va acordar

aquesta suspensió limitada a un restabliment progressiu del contacte paternofilial (diligència del 23 de març del 2018).

- Al mes de maig del 2018 ja es va presentar un escrit a la Batllia en què s'indicava que cap psicòloga s'havia posat en contacte per restablir les visites paternofilials. I no és fins al mes de setembre del 2018 que es va poder iniciar el pla de treball pel restabliment dels contactes.

- La psicòloga es va reunir amb les parts en múltiples ocasions, va emetre informes favorables al restabliment dels contactes esmentats i aquesta part ho va demanar a la Batllia en escrits del 22 de maig del 2019 i del 25 de juny del mateix any.

- Considera que des del novembre del 2018 (primer informe psicològic) i, subsidiàriament, des del febrer del 2019, la Batllia havia de dictar una resolució que establís o denegués la represa dels contactes paternofilials i això no va tenir lloc fins a la sentència de l'any 2022. Quan es va endegar l'incident d'execució per part de la mare, el 2018, la menor comptava amb 14 anys i avui en dia ja és major d'edat, de manera que ha passat la preadolescència i l'adolescència sense la figura del seu pare.

- Assenyala que des de l'inici del procediment, quan la menor tenia 12 anys, fins a la sentència de la Sala Civil que ha posat fi al procés, han transcorregut sis anys, apartat injustament de la companyia de la seva filla.

-De conformitat amb els paràmetres de la jurisprudència del Tribunal Constitucional: temps transcorregut, actitud processal de les parts i activitat dels tribunals, s'ha de concloure que s'ha vulnerat el dret a un judici de durada raonable, establert a l'article 10 de la Constitució.

- Per aquests motius, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats i que anul·li les parts sol·licitades de la sentència impugnada.

2.2. Argumentació de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia

- La Sala Civil, en el fonament de dret segon de la seva sentència, sustenta que si bé el procés ha avançat de manera lenta, no obstant això, ho ha fet de forma continuada i la menor ha manifestat expressament no voler mantenir visites amb el seu progenitor, sent el mes de febrer del 2022, la darrera vegada que ho va manifestar.

- Afirma que és cert que el recurrent va demanar en dues ocasions el restabliment de les visites. En la primera ocasió, la psicòloga va considerar la petició prematura (informe de la psicòloga del 4 d'abril del 2019). Seguidament, el 16 d'abril del 2019, la filla va manifestar a la psicòloga que no volia continuar amb les visites, i, el 13 de juny del 2019, es va efectuar una exploració judicial, que va evidenciar el malestar de la menor quan es trobava amb el seu pare.

- En la segona ocasió, el 25 de juny del 2019, el pare va demanar el restabliment de les visites i mitjançant aute d'aquesta mateixa data es va acordar l'establiment cautelar de les visites durant 15 dies en període estival. L'1 de setembre del 2019, la menor va manifestar de nou a la Batllia no voler continuar les visites amb el seu pare i la psicòloga va posar en relleu el malestar que aquests contactes li produïen a la menor.

- Al desembre del 2021, el Ministeri Fiscal va demanar una nova audiència de la menor, que va tenir

lloc durant el febrer del 2022, i que copsava que el pare no havia mantingut cap contacte amb la menor des de feia 2 anys.

- La Sala Civil conclou que la relació existent entre el pare i la filla havia estat complicada, i que la situació depressiva i ansiosa, que va originar la interrupció de les visites, sense que cap de les psicòlogues intervinents hagués aconseguit reconduir la situació, havia impedit al pare veure a la seva filla i no la durada del procés.

2.3. Argumentació del Ministeri Fiscal

- En primer lloc, el Ministeri Fiscal reconeix que entre l'inici del procediment, el 9 de novembre del 2017, la interposició de la demanda de separació, i, el 18 d'abril del 2023, han transcorregut objectivament 5 anys.

- Tanmateix, en segon lloc, constata que si bé el procediment ha avançat lentament, cal tenir en compte l'estat de la menor que, en ocasions diferents, separades en el temps, va manifestar no voler mantenir règim de visites amb el seu pare.

- Davant de l'estat psicològic de la seva filla, el recurrent mateix va acceptar la suspensió del règim de visites, i, si bé l'aute del 20 de juny del 2019 va decidir establir visites durant 15 dies durant l'estiu, la menor va escriure una carta en què manifestava de nou la seva voluntat de no veure més al pare.

- Posteriorment, retreu al recurrent haver-se limitat a fer un recurs de protesta contra la no admissibilitat de la pràctica d'una prova, una contesta i oposició a les manifestacions de la progenitora respecte de la pensió d'aliments del fill major d'edat.

- Per consegüent, el Ministeri Fiscal considera que la durada del procés l'ha causat la complicada relació del recurrent amb la seva filla, la qual ja existia anteriorment, i que, en un moment determinat, va provocar el trastorn depressiu i ansiós que va causar la interrupció de les visites paternofilials, les quals no van poder ser reconduïdes per les psicòlogues intervinents.

- Per acabar el Ministeri Fiscal s'oposa a aquest recurs en no desprendre's de les actuacions la vulneració al·legada, així com a la petició d'anul·lació de la sentència de la Sala Civil del 18 d'abril del 2023, petició que en res s'encabeix en el marc de la pretesa vulneració del dret a un judici de durada raonable.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. La jurisprudència d'aquest Tribunal Constitucional ha establert quins son els paràmetres que s'han de prendre en consideració per poder concloure si la durada d'un judici és o no és raonable (veg. per ex. les sentències del 14 de març del 2001 -causa 2000-17-RE-, del 7 de setembre del 2005 -causa 2005-21-RE-, del 7 de maig del 2018 -causes 2017-38-RE i 2017-54-RE-, del 7 de setembre del 2018 -causa 2018-10-RE-, del 19 de desembre del 2018 -causa 2018-50-RE-, del 22 de maig del 2019 -causa 2019-14-RE, del 13 de juliol del 2020 -causa 2020-19-RE-, del 14 de febrer del 2022 -causa 2021-97-RE-, del 20 d'abril del 2022 -causa 2022-23-RE-, i, del 7 de setembre del 2022 -causa 2022-39-RE).

I aquesta doctrina del Tribunal Constitucional s'alinea amb la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans (veg. la sentència del 13 de juliol de 1983, recaiguda en el cas Zimmermann i Steiner c/ Suïssa, així com la sentència del 27 de juny del 2000, recaiguda en el cas Frydlender c/ França).

3.2. La concreció de la durada "*raonable*", com a concepte jurídic indeterminat, exigeix valorar la complexitat processal, el temps transcorregut, l'actitud processal de les parts i l'activitat dels tribunals (veg. les sentències del 25 de maig del 2007 -causa 2007-2-RE- i del 10 d'octubre del 2016 -causa 2016-8-RE-), d'acord amb les peculiaritats del cas concret (veg. la sentència del 15 de desembre del 2014 -causa 2014-23-RE-).

3.3. Si traslladem les consideracions anteriors al cas actual, s'extreu, en primer terme que es va demanar la suspensió urgent del règim de visites de la menor el 23 de març del 2018 i que les parts van estar d'acord en la suspensió temporal dels contactes sempre que es determinés un restabliment progressiu de les visites. Es va nomenar un pèrit independent per elaborar un pla de treball per reiniciar els contactes i amb l'obligació d'informar mensualment a la Batllia; en les actuacions hi consten els informes del 12 de novembre del 2018, del 21 de desembre del mateix any, del 20 de febrer del 2019 i un informe final del 4 d'abril del 2019.

El 20 de juny del 2019 es va procedir a l'exploració judicial de la menor i la Batllia va dictar un aute del 25 de juny del 2019 mitjançant el qual fixava un règim de visites de 15 dies per a l'estiu i establia l'obligació dels progenitors d'informar de l'evolució de les visites com a màxim l'1 de setembre del 2019, per continuar amb el règim de visites cada 15 dies.

El 2 de setembre del 2019 la menor va manifestar no voler veure al seu pare, i, el 9 de febrer del 2022 es va rebre en audiència a la menor, la qual va exposar que no tenia bona relació amb el seu pare i que feia 2 anys que no el veia.

3.4. En segon terme, la part recurrent en empara va instar en dues ocasions la represa dels contactes paternofilials, de manera que no es pot considerar que la seva actitud hagués estat passiva i no s'aprecia quant al nombre de parts en el litigi cap complexitat processal.

En relació amb els interessos subjectes a judici és cert que la decisió sobre reprendre els contactes paternofilials és una decisió que ha de tenir en compte l'interès preponderant del menor -sense que aquest hagi de coincidir necessàriament amb la voluntat manifestada-, els informes psicològics efectuats, les manifestacions de la menor sobre la seva relació personal amb el seu pare i els possibles mitjans a l'abast per poder reprendre o no uns contactes entre pare i filla.

Aquests extrems no poden justificar una complexitat del procés que fonamenti el retard en l'adopció d'una decisió, sinó que, precisament, pels interessos en litigi i els béns jurídics a protegir, allò que calia era l'adopció d'una decisió que decidís la continuació o no dels contactes paternofilials amb les cauteles que l'òrgan judicial considerés oportunes per salvaguardar l'interès de la menor.

3.5. I, en tercer terme, quant a l'activitat desenvolupada per l'òrgan judicial, s'ha d'entendre que sí s'ha vulnerat el dret a un judici de durada raonable, perquè des de la data del 2 de setembre del 2019, quan la menor va manifestar la seva voluntat de no veure al seu pare, i l'aute previ del 25 de juny del 2019, que fixava un règim de contactes de 15 dies pel període estival, i l'obligació dels pares d'informar l'1 de setembre del 2019 per poder continuar amb el règim de visites, no es va adoptar cap resolució, ni es va portar a terme cap actuació, fins al 9 de febrer del 2022, en el moment que es va prendre audiència a la menor, quan ja comptava prop de 17 anys.

Aquestes dades evidencien que van transcórrer, des de setembre del 2019 fins al febrer del 2022, 2 anys i 5 mesos, sense que es portés a terme cap actuació, i, la resolució per la qual es denegava el restabliment del règim de visites no va tenir lloc fins a la sentència dictada per la Batllia, l'1 de setembre del 2022; és a dir, tres anys des del dia en què els progenitors havien d'informar sobre l'evolució de les visites.

3.6. Aquest transcurs de temps fins al dictat d'una resolució judicial que denega el restabliment dels contactes paternofilials no pot considerar-se un termini adequat per tal que un tribunal resolgui una qüestió tan rellevant en l'evolució de la relació paternofilial com és el règim de contactes entre ambdós i les modalitats de la seva aplicació.

Consegüentment, s'ha d'estimar el recurs d'empara, atesa la vulneració del dret a un judici raonable (article 10.2 de la Constitució) entre les dates indicades i el reconeixement del dret del recurrent a ser indemnitzat pels danys produïts.

3.7. L'estimació del recurs d'empara comporta la no imposició de les costes processals (arg. a contrari, article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional).

Decisió:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

Ha decidit:

1. Estimar el recurs d'empara 2023-30-RE presentat per la representació processal del Sr. Sebastià Moral Martos.

2. Declarar que s'ha vulnerat el seu dret a un judici de durada raonable, reconegut a l'article 10 de la Constitució.

3. Declarar que el recurrent té dret a ser indemnitzat en la quantitat que assenyali l'òrgan competent al respecte.

4. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal del recurrent, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal, ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 14 de juliol del 2023.

Jean-Yves Caullet
President

Joan Manel Abril Campoy
Vicepresident

Dominique Rousseau
Magistrat

Josep-D. Guàrdia Canela
Magistrat